

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

**Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти**

від «29» вересня 2021 року протокол № 7

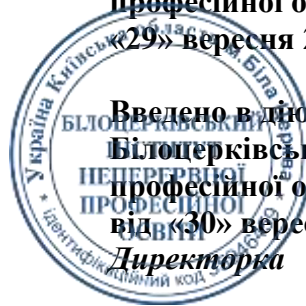
Введено в дію наказом директорки

**Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти**

від «30» вересня 2021 року № 01-01/68 О.Д.

Директорка

В.В. Сидоренко

ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

(Шифр за ОП ОК 13, професійна підготовка, обов'язкова)

Галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
Спеціальність	<u>053 Психологія</u>
Освітня програма	<u>Психологія</u>
Рівень вищої освіти	<u>Другий (магістерський)</u>

Біла Церква 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи професійного консультування» складена відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми «Психологія» спеціальності 053 Психологія 05 Соціальні та поведінкові науки.

Автор-укладач робочої програми:

Максимов Микола Володимирович, доктор психологічних наук, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту, доцент

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (протокол № 7 від 08 вересня 2021 р.)

Рекомендовано на засідання Ради із забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (протокол № 1 від 28 вересня 2021 р.)

Затверджено Вченою радою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (протокол № 7 від 29 вересня 2021 р.)

© Максимов М. В., 2021 рік

© БІНПО ДЗВО «УМО», 2021

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, напрями підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 4	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки	професійна підготовка, обов'язкова
		Рік підготовки
Загальна кількість годин – 120	Спеціальність: 053 Психологія	2
		Семестр
		3
		Лекції
		8
		Практичні заняття
		10
		Самостійна робота
		102
		Індивідуальні завдання
Практичні завдання		
Вид контролю - залік		
	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить – 15 % : 85 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи професійного консультування» є формування у здобувача вищої освіти цілісного уявлення про консультативну діяльність, її основні форми і особливості, формування навичок надання різних видів психологічної допомоги. Майбутній фахівець має уявляти основні сфери практичного застосування консультування, а також усвідомити відповідальність за вплив психолога-консультанта на особистість, а також важливість дотримання професійної етики. Моральні настанови закріплені в свідомості здобувача вищої освіти в ході вивчення курсу мають ґрунтуватись на повазі до вибору людини і відповідальності за власні дії.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Основи професійного консультування» є:

- сформувати систему наукових знань в галузі економічної психології, сучасних концепцій та актуальних проблем теорії та практики даної навчальної дисципліни;
- сформувати навички теоретичного аналізу проблем економічної психології, які є актуальними в умовах перехідної економіки;
- підвищити рівень економічної компетентності здобувачів освіти як суб'єктів підприємницької діяльності;
- сформувати навички емпіричного дослідження економічних явищ на різних рівнях соціального життя.

Перелік компетентностей, що забезпечує навчальна дисципліна:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (психодіагностичну, консультаційну, корегувальну, психотерапевтичну, тренінгову, реабілітаційну, духовно-психологічну, ресоціалізаційну, прогностичну тощо) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК7. Здатність приймати фахові рішення та діяти в складних і непередбачуваних умовах, кризових ситуаціях, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

РН4. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, консультування, корекція, психотерапія тощо) проводити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість і ефективність власної діяльності, визначати провідні напрями надання психологічної допомоги та підтримки.

РН6. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

РН7. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх; отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість, організовувати та реалізовувати освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

РН10. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності, демонструвати соціальну відповідальність та свідому поведінку, сповідувати гуманістичні та демократичні цінності.

РН13. Застосовувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях з урахуванням їх світоглядних позицій та культуральних цінностей, розробляти програми психологічного супроводу освітньої та професійної діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Організація консультативного процесу

Тема 1. Консультування як вид психологічної допомоги

Теоретичні засади консультування.

Філософія консультування.

Індивідуальне консультування як вид діяльності.

Професійна позиція консультанта.

Етичні аспекти консультативної діяльності.

Тема 2. Методологічні основи консультування

Підходи до визначення причин психологічних проблем та мети консультування.

Глибинна психологія: психоаналіз (З. Фрейд), індивідуальна психологія (А. Адлер), аналітична психологія (К. Юнг), транзактний аналіз (Е. Берн).

Біхевіоральний напрямок: раціонально-емотивна терапія (А. Елліс), когнітивна терапія (А. Бек), соціальне наuczіння (А. Бандура)

Гуманістичний напрямок: гештальттерапія (Р. Перлз), клієнтоцентрована терапія (К. Роджерс), логотерапія (В. Франкл), психодрама (Дж. Морено).

Екзистенціальний підхід (С.К'єркегор, М.Хайдеггер, Р. Мей, І. Ялом)

Тема 3. Організаційні аспекти консультативного процесу

Структура та хронотоп консультації.

Початок консультативної взаємодії.

Термінологічна „кухня" консультування.

Дослідження проблеми: збір інформації.

Первинна діагностика проблеми.

Тема 4. Технологія консультативної взаємодії

Поняття про рапорт
 Підстройка: фокус уваги та калібрування
 Робота з сенсорними модальностями
 Нетестова діагностика: поняття про психологічні ключі

Тема 5. Психотерапевтичні навички ведення консультативного інтерв'ю

Техніки прояснення інформації
 Рефлексивне слухання
 Відображення почуттів
 Фокусування переживань
 Емпатійна відповідь

Тема 6. Засоби особистісної презентації та робота з ними

Мовлення як інструмент психотерапевтичної допомоги
 Активізація несвідомих процесів
 Робота з образом і символом
 Трансформація емоційних реакцій
 Життєві навички, або аксіологія консультування

Тема 7. Техніки консультативного процесу

Техніки зв'язування
 Техніки трансформації
 Переформування, або рефреймінг
 Актуалізація ресурсів людини
 Арсенал психотехнологій та еkleктизм як свобода вибору

Тема 8. Напрямки консультативної роботи

Алгоритм консультативної допомоги клієнту, що втратив близьку людину.
 Консультування ВІЛ-інфікованих клієнтів та їх оточення.
 Сімейне консультування: проблеми «молодої» сім'ї, типові проблеми подружжя з їх батьками, порушення в сексуальній сфері.
 Консультування у випадку сімейних конфліктів: конфлікт батьків і дітей шкільного віку, конфлікти подружжя.
 Созалежні взаємини. Принципи консультування.

4. Структура навчальної дисципліни

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				Балів (max)
			годин				
			лк.	лаб.	пр.	СРС	
1	Лекція 1	Консультування як	1			13	

		вид психологічної допомоги					
2	Лекція 2	Методологічні основи консультування	1			13	
3	Лекція 3	Організаційні аспекти консультативного процесу	1			13	
4	Лекція 4	Технологія консультативної взаємодії	1			13	
5	Практичне заняття 1	Складові консультаційної ситуації: клієнт і консультант			2		15
6	Практичне заняття 2	Стадії та етапи психологічного консультування			2		15
7	Лекція 5	Психотерапевтичні навички ведення консультативного інтерв'ю	1			13	
8	Лекція 6	Засоби особистісної презентації та робота з ними	1			12	
9	Лекція 7	Техніки консультативного процесу	1			12	
10	Лекція 8	Напрямки консультативної роботи	1			13	
11	Практичне заняття 3	Особливості проведення первинного та вторинного інтерв'ю			2		15
12	Практичне заняття 4	Техніки консультативного процесу			2		15
13	Практичне заняття 5	Консультативний простір і взаємини «консультант - клієнт»			2		15
<i>Екзамен</i>							
<i>Всього з навчальної дисципліни – 120 год.</i>			8		10	102	

Поточний контроль – протягом кожного практичного заняття (до 10 балів).
Контроль самостійної роботи – протягом кожного заняття (СР 1 – 9 балів, СР 2 – 9 балів, СР 3,4 – 8 балів).

Підсумковий контроль – екзамен (30 балів).

5. Теми лекцій

1. Консультування як вид психологічної допомоги

Розкрити сутність, мету й завдання психологічної консультації, проаналізувати використання основних теорій особистості у практиці надання консультативних послуг; визначити напрямки психологічного консультування та схарактеризовано їх особливості. Відмінності психологічного консультування від інших різновидів психологічної допомоги (психотерапії та психокорекції), а також зазначити специфічні риси консультацій різних видів.

2. Методологічні основи консультування

Значну увагу приділено різновидам проведення консультативної сесії, методичним аспектам структурування процесу психологічного консультування, а також вимогам до професійних якостей практичних психологів-консультантів.

3. Організаційні аспекти консультативного процесу

Структура та хронотоп консультації. Початок консультативної взаємодії. Термінологічна „кухня” консультування. Скарга. Самодіагноз. Проблема. Запит. Дослідження проблеми: збір інформації. Первинна діагностика проблеми.

4. Технологія консультативної взаємодії

Етапне протікання консультативного процесу. П'ятикрокова модель інтерв'ю (А.АЙВІ). Технічна сторона налагодження взаємодії. Дослідження проблеми: збір інформації. Первинна діагностика проблеми

5. Психотерапевтичні навички ведення консультативного інтерв'ю

Техніки прояснення інформації. Рефлексивне слухання. Заохочення мовлення. Мікронавички з'ясування та уточнення інформації. Мікронавички розпізнавання емоційних переживань. Техніки відображення. Відображення почуттів. Фокусування переживань. Відображення значень.

6. Засоби особистісної презентації та робота з ними

Мовлення як інструмент психотерапевтичної допомоги. Поняття про метамодель комунікації. Відновлення пропусків та заповнення прогалін у мовленні. Визначення обмежень суб'єктивного простору клієнта. Семантично помилкові формулювання. Мова тілесного симптому. Активізація несвідомих процесів.

7. Техніки консультативного процесу.

Техніки зв'язування. Фокусування інформації. Неконгруентність та робота з нею. Неконгруентність та робота з нею. Інтерпретація. Конфронтація. Робота з опором та переносом. Робота з опором та переносом. Психологічна інформація як чинник впливу.

8. Напрямки консультативної роботи.

Соціально-психологічна характеристика кризового втручання. Психологічна допомога при потенційному суїциді. Алгоритм консультативної допомоги клієнту, що втратив близьку людину. Консультування ВІЛ-інфікованих клієнтів та їх оточення. Сімейне консультування: проблеми «молодої» сім'ї, типові проблеми подружжя з їх батьками, порушення в сексуальній сфері.

Консультування у випадку сімейних конфліктів: конфлікт батьків і дітей шкільного віку, конфлікти подружжя. Принципи роботи з: а) хімічно залежними клієнтами і їх близькими; б) з залежними від алкоголю клієнтами і їх близькими. Комп'ютероманія. Алгоритм консультативної інтервенції

Созалежні взаємини. Принципи консультування.

6. Теми та зміст семінарських/практичних занять.

1. Складові консультаційної ситуації: клієнт і консультант.

Розвиток вмінь та навичок встановлення і підтримки консультативного контакту; розвиток вмінь збору анамнестичних даних. Вправи на: дослідження власних можливостей і обмежень в прояві емпатії; розвиток невербальних і вербальних навичок встановлення контакту; збір анамнестичних даних.

2. Стадії та етапи психологічного консультування.

Розвиток навичок структурування консультативного процесу, завершення консультативної сесії. Аналіз відеозапису консультацій, обговорення прийомів роботи психолога на кожному етапі консультаційного процесу. Відпрацювання різних етапів консультації: встановлення контакту, збір інформації, визначення проблеми, прояснення бажаного результату, альтернативних шляхів вирішення проблеми, пошук ресурсів, узагальнення, завершення консультації.

3. Особливості проведення первинного та вторинного інтерв'ю.

Оволодіння основними процедурами і техніками психологічного консультування під час першої зустрічі. Аналіз відеозапису консультацій, обговорення прийомів роботи психолога. Аналіз прикладів скарг клієнтів, виявлення тексту і підтексту в розповіді клієнта. Вправи на розвиток вмінь виділяти і використовувати в консультативній практиці провідні модальності і репрезентативні системи клієнта, аналізувати специфіку його мови, а також

виділяти психологічну інформацію. Вправи на розвиток навичок інтерпретації невербальної поведінки

4. Техніки консультативного процесу.

Інсайд. Маєвтика, або сократичний діалог. Позичії віддзеркалення. Директиви. Переформування, або рефреймінг. Актуалізація ресурсів людини. Арсенал психотехнологій та еклектизм як свобода вибор. Психологічне консультування як крок до себе.

5. Консультативний простір і взаємини «консультант - клієнт».

З'ясування своїх сильних і слабких сторін як психолога-консультанта, з'ясування індивідуального стилю консультування. Робота в парах «консультант - клієнт», проведення психодіагностичного інтерв'ю. Аналіз відеозапису консультації. Вправи на відпрацювання навичок спостереження та оцінювання клієнта. Обговорення можливих психологічних діагнозів. Обговорення складностей, що виникли в процесі роботи «консультантом», аналіз власних професійних страхів, визначення власної методологічної позиції. Обговорення можливостей особистісного і професійного зростання консультанта.

7. Самостійна робота

1. Психотерапія емоційних травм за допомогою руху очей;
2. Техніки гештальт-терапії;
3. Техніки когнітивно-поведінкової психотерапії;
4. Техніки символ-драми (метод кататимного переживання образів);
5. Техніки сімейної психотерапії;
6. Нейролінгвістичне програмування;
7. Тілесно-орієнтована психотерапія;
8. Групова психотерапія та інші.
9. Техніка роботи з депресивним станом;
10. Техніка «завершення ситуації»: гештальт і психодрама.

8. Перелік питань до екзамену

1. Психологічне консультування як один з видів психологічної допомоги
2. Професійна та непрофесійна психологічна допомога
3. Мета та завдання психологічного консультування
4. Взаємозв'язок психологічного консультування з іншими галузями психологічних знань
5. Професійні вимоги до психолога-консультанта
6. Предмет роботи психолога-консультанта
7. Поняття «психологічного запиту», його види
8. Типи клієнтів
9. Основні фази консультативного інтерв'ю
10. Зміст і завдання контракту в психологічному консультуванні

11. Основні умови ефективної взаємодії між консультантом та клієнтом
12. Типові помилки консультанта в ході консультативного інтерв'ю
13. Ключові запитання кожного інтерв'ю
14. Алгоритм проведення першого інтерв'ю
15. Індивідуальний стиль психологічного консультування
16. Чотири кластера навичок консультування.
17. Базові концепції етики психолога-консультанта
18. Документація психолога-консультанта
19. Засоби особистісної презентації та робота з ними
20. Особливості проведення вторинного інтерв'ю
21. Репрезентативні системи, їх роль в процесі психологічного консультування
22. Сутність процесів: рапорт, підстройка, «психологічні ключі»
23. Техніка коучінгу
24. Техніки постановки питань
25. Прийоми психологічної вербальної підтримки
26. Прийоми конфронтації
27. Перефраз
28. Прийом віддзеркалення
29. Прийом узагальнення
30. Мовлення як інструмент психолога-консультанта
31. Тестування в практиці психологічного консультування
32. Моделі консультативної допомоги
33. Раціонально-емотивний напрямок в консультуванні
34. Психоаналітична теорія в консультативній практиці
35. Поведінкове консультування
36. Екзистенціальний напрямок в консультативній практиці
37. Стратегічне консультування
38. Консультування клієнтів, які втратили роботу
39. Психологічне консультування з питань сексуально-сімейних дисфункцій
40. Психологічне консультування проблеми взаємин з майбутнім супутником життя
41. Проблеми в стосунках батьків і дітей
42. Сімейні конфлікти: конфлікти подружжя
43. Принципи роботи з хімічно залежними клієнтами і їх близькими
44. Принципи роботи з залежними від алкоголю клієнтами та їх близькими
45. Созалежні взаємини. Принципи консультування
46. Компютерна залежність. Алгоритм консультативної інтервенції
47. Психологічна допомога при потенційному суїциді
48. Психологічне консультування клієнта, який втратив близьку людину
49. Консультування ВІЛ-інфікованих клієнтів та їх оточення
50. Проблеми „молодої” сім'ї
51. Особливості консультування батьків дітей з обмеженими

- можливостями
52. Типологія порушень у дітей
 53. Алгоритм роботи по комунікативному і соціально-перцептивному психологічному консультуванні
 54. Психологічне консультування людей похилого віку
 55. Проблеми міжособистісного консультування
 56. Психологічне консультування в системі підготовки до материнства
 57. Дистантне консультування

9. Методи навчання

Навчання не залежно від форми викладання (очна чи дистанційна) передбачає використання словесних (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), наочних (ілюстрація, демонстрація, спостереження) та практичних (практична робота, тренувальні і творчі вправи) методів навчання.

Під час лекційних занять використовуються презентації, які поєднують словесні та наочні методи навчання, що дає можливість здобувачам вищої освіти акумулювати знання.

Під час практичних занять застосовуються словесні та практичні методи навчання, які спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти здібностей пізнання, а саме: дискусії, індивідуальна та командна форма роботи, кейси.

Самостійна робота базується на наочних та практичних методах навчання і направлена на самостійне оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями за темами навчальної дисципліни.

10. Система оцінювання навчальних досягнень

Навчальна дисципліна оцінюється за 100-бальною шкалою по видам навчальної діяльності.

Види робіт	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	4
Участь у кейсах на практичних заняттях	32
Самостійна робота (оформлення результатів кейсів з практичних занять, підготовка статей та тез доповідей, аналіз інформаційних джерел)	34
Екзамен	30

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 - 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації до практичних робіт за навчальною дисципліною «Основи професійного консультування» (електронне видання, що знаходиться в репозитарії навчальної дисципліни).
2. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти за навчальною дисципліною «Основи професійного консультування» (електронне видання, що знаходиться в репозитарії навчальної дисципліни).

12. Список рекомендованих джерел

Основна:

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування. К., 1998.
2. Ван Дорцен Е. Мета екзистенціальної психотерапії та консультування. Режим доступу: <http://hpsy.ru/public/x2742.htm>
3. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування: навч. посіб. К.: МАУП, 2004. 152 с.
4. Цимбалюк М. Психологічне консультування та корекція. К., 2005.
5. Lopez, S. (2014). Making hope happen: Create the future you want for yourself and others. New York: Atria.
6. Prochaska, J. O., & Norcross, J. C. (2010). Systems of psychotherapy: A transtheoretical analysis. Belmont, CA: Brooks/Cole.
7. Psychoanalytic psychological shift and diagnosis: Report of a clinical case Jan 2016 Gil PereiraMадpx AguiarAcб DaherM B Sei Pereira GIL, Aguiar MADPX, Daher ACB, Sei MB. Psychoanalytic psychological shift and

- diagnosis: Report of a clinical case. *Psicologia em Foco*. 2016;6(1).
8. Psychological care in health care services in the municipality of Pinhalzinho/Sc Jan 201819679-19679 A L Schuck Schuck AL. Psychological care in health care services in the municipality of Pinhalzinho/Sc. *Anuário Pesquisa e Extensão Unoesc São Miguel do Oeste*. 2018;3:e19679-e19679.
 9. Rogers, C. R., Lyon, H. J., & Tausch, R. (2014). *On becoming an effective teacher: Person-centered teaching, psychology, philosophy, and dialogues with Carl R. Rogers and Harold Lyon*. New York,: Routledge.
 10. Turnbull, A., Turnbull, H. R., Erwin, E. J., Soodak, L. C., & Shogren, K. A. (2010). *Families, professionals, and exceptionality: Positive outcomes through partnerships and trust* (6th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Допоміжна:

11. Ананьєв, Б. Г. Людина як предмет пізнання. *Вибрані психологічні праці*. 1980. Т. 1.
12. Берн, Е. Ігри, в які грають люди. Люди, які грають в ігри: Психологія людських взаємин. М.: Ексмо, 2002. 640 с.
13. Беррі, Д. В. Крос-культурна психологія / Д. В. Беррі, А. Х. Пуртінга, М. Х. Сігал, П. Р. Дасен. Харків: Гуманітарний центр, 2007. 560 с.
14. Бремс, К. Повне керівництво з дитячої психотерапії. М. : Ексмо-Пресс, 2002. 640 с.
15. Бурлачук Л.Ф., Грабская И.А., Кочарян А.С. Основы психотерапии. К., 1999. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования. М.: «Академічний проект», 1999.
16. Виготський, Л. С. Зібрання творів: в 6 т. Т. 1. М., 1982.
17. Нельсон-Джоунс, Р. Теорія і практика консультивання / пер. з англ. Є. Волкова. СПб. : Пітер, 2000. 464 с.
18. Пек, М. С. неходженими стежками: Нова психологія любові, традиційних цінностей і духовного зростання / пер. з англ. Н. П. Михайлова. М. : Авіценна; ЮНИТИ, 1996. - 301 с.
19. Рейнуоттер, Дж. Це у ваших силах: Як стати власним психотерапевтом. М. : Прогрес, 1992. 240 с.
20. Роджерс, К. Погляд на психотерапію, становлення людини / пер. з англ. Є. І. Ісепіной. - М., 1994..
21. Сатир, В. Як будувати себе і свою сім'ю. - М. : Педагогіка-Прес, 1992. 192с.
22. Тодд, Дж. Основы клінічної та консультативної психології / Дж. Тодд, С. Богарт. СПб.-М. : Сова; ЕКСМО-Прес, 2001. 768 с.
23. Тополянський, В. Д. Психосоматичні розлади / В. Д. Тополянський, М. В. Струківська. М., 1986.
24. Тріандіс, Г. К. Культура і соціальну поведінку. М. : Форум, 2007. 384 с.
25. Франкл, В. Психотерапія на практиці / пер. з нім. СПб. : Ювента, 1999. 256 с.

26. Юнг, К. Проблемы души нашего часу. - М .: Академічний проект, 2007. - 288 с.
27. Cole, E. M., Piercy, F., Wolfe, E. W., & West, J. M. (2014). Development of the Multicultural Therapy Competency Inventory – Client Version. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 36, 462–473.
28. Heredia Montesinos, A. (2015). Precipitating and risk factors for suicidal behavior among immigrants and ethnic minorities in Europe: A review of the literature. In D. D. van Bergen, A. Heredia Montesinos, & M. Schouler-Ocak (Eds.), *Suicidal behavior of immigrants and ethnic minorities in Europe* (pp. 27–43). Boston, MA: Hogrefe.
29. Hofmann, S. G. (2014). Interpersonal emotion regulation model of mood and anxiety disorders. *Cognitive Therapy and Research*, 38, 483–492.
30. Influences of neofreudian psychoanalysis on Carl Rogers' psychotherapy Jan 2016279-289 Pcc BrancoE M VieiraS D CirinoJ De Oliveira Moreira Branco PCC, Vieira EM, Cirino SD, de Oliveira Moreira J. Influences of neofreudian psychoanalysis on Carl Rogers' psychotherapy. *Contextos Clínicos*. 2016;9(2):279-289.
31. Neff, K. D., & Costigan, A. P. (2014). Self-compassion, wellbeing, and happiness. *Psychologie in Österreich*, 114–117.
32. Pérez Benítez, C. I., Sibrava, N. J., Zlotnick, C., Weisberg, R., & Keller, M. B. (2014). Differences between Latino individuals with posttraumatic stress disorder and those with other anxiety disorders. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 6, 345–352.
33. Ponterotto, J. G. (2010). Multicultural personality: An bevolving theory of optimal functioning in culturally heterogeneous societies. *The Counseling Psychologist*, 38, 714–75
34. Psychological shift: Fictions and reflections Jan 2015225-237 J O BreschigliariG T Jafelice Breschigliari JO, Jafelice GT. Psychological shift: Fictions and reflections. *Psicologia: Ciência e Profissão*. 2015;35(1):225-237.
35. Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (2010). *Positive psychology: The scientific and practical explorations of human strengths* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
36. Van der Zee, K. I., & Van Oudenhoven, J. P. (2014). Personality and multicultural effectiveness. In V. Benet-Martínez, & Y. Hong (Eds.), *The Oxford handbook of multicultural identity* (pp. 255–275). New York: Oxford University Press.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. <https://stud.com.ua>
2. <https://pidruchniki.com>
3. <http://vuzlib.com/content/category>
4. <http://www.nbu.gov.ua/>
5. <http://lib.kture.kharkov.ua/>
6. <http://www.psy-science.com.ua/PsInsUa.html>
7. http://www.social-science.com.ua/jornal_content/

8. http://chitalka.info/ps_26/index.html
9. Національна бібліотека України імені В.В. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
10. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. Режим доступу: www.dnpb.gov.ua/
11. Бібліотека українських підручників. Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/>
12. Бібліотека Гумер. Режим доступу: <http://www.gumer.info/>
13. Словник психологічних термінів <http://psychology.proektsb.ru/>
14. Бібліотека Інституту Психотерапії та Клінічної Психології. Режим доступу: <http://www.psyinst.ru/library.php>